

Ljubljana, 20. februar 2014

MINISTRSTVO ZA KULTURO
Maistrova ulica 10
1000 Ljubljana
gp.mk@gov.si

Mnenje Društva bibliotekarjev Ljubljana k osnutku Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu

Društvo bibliotekarjev Ljubljana je področno strokovno društvo, ki v osrednjeslovenski regiji združuje okoli 300 članov. Vse od ustanovitve društva leta 1968 (kot pravni naslednik leta 1954 ustanovljene ljubljanske podružnice Društva bibliotekarjev Slovenije) je društveni cilj aktivno sodelovanje pri oblikovanju in sprejemanju zakonskih in drugih predpisov s področja knjižničarstva.

Od leta 2001, ko je bil sprejet obstoječi Zakon o knjižničarstvu, smo bili deležni izredno hitrega razvoja knjižničarske stroke. Ker se v stroki prepletajo različni pogledi financerjev, uporabnikov in strokovnjakov, ne preseneča dejstvo, da se ob vsaki spremembi krešejo mnenja. Pri oblikovanju našega mnenja, so nas vodili v Pravidlih zastavljenih cilji:

- skrb za krepitev ugleda knjižničarjev, knjižnic in knjižničarske stroke v javnosti,
- zastopanje družbenih in profesionalnih interesov zaposlenih v knjižničarstvu ter zavzemanje za njihovo profesionalno integriteto,
- skrb za visoko stopnjo profesionalizma v stroki,
- spodbujanje in podpiranje izobraževanja in stalnega strokovnega izpopolnjevanja knjižničarjev,
- podpora in spodbujanje razvoja vseh vrst knjižnic in njihovega medsebojnega sodelovanja in povezovanja,
- podpiranje svobodnega pretoka informacij in skrb za zagotavljanje enakopravnega dostopa do informacij in informacijskih virov za vse državljane itd.,

ter spoštovanje Etičnega kodeksa slovenskih knjižničarjev (1995) in Manifest ZBDS o razvoju slovenskih knjižnic in knjižničarstva (2004).

V nadaljevanju podajamo mnenje na posamezne člene osnutka Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu. Delno smo nekaj pomislekov posredovali že na predloge sprememb istega zakona leta 2011 in 2012. Ob tokratnem osnutku vsekakor pozdravljamo način posredovanja osnutka v javno obravnavo, ki je v demokratični družbi lahko edini način za transparentno spreminjanje zakonodaje.

Mnenje k 1. členu osnutka Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu, ki spreminja 9. člen obstoječega zakona o **povezovanju knjižnic in knjižničnih delavcev**.

V največji možni meri podpiramo spremembo zakona, ki omogoča zaposlenim v stroki, združenim v strokovna združenja in društva, da gradijo stroko in skrbijo za njeno profesionalno integriteto.

Mnenje k 2. členu osnutka Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu, ki spreminja 12. člen obstoječega zakona in **govori o strategiji nabavne politike knjižničnega gradiva** in k 15. členu, ki govori o prehodnih določbah.

Strinjamo se, da je nabavna politika strateški dokument, ki ga mora imeti vsaka knjižnica. Pri tem opozarjamo, da večina slovenskih knjižnic (vse visokošolske, specialne in šolske) niso samostojni zavodi ampak so to večinoma organizacijske enote pravnih subjektov javnega prava. Njihovo poslanstvo je v prvi vrsti podpora delovnemu procesu matične ustanove, ki tudi narekuje delovanje svoji knjižnici. Menimo, da zakon ne more tako globoko poseči v samostojnost organizacij, njihov način delovanja in organiziranja. Kot nesamostojne organizacijske enote knjižnice tako mnogokrat nimajo svojih spletne strani, da bi izpolnile v Osnutku zapisano zahtevo o javni objavi strateškega dokumenta.

Predlagamo, da se člen spremeni v smislu obvezne priprave strategije nabavne politike, kot internega akta knjižnic. V nadaljevanju naj bodo ustanovitelji knjižnic tisti, ki definirajo pogostost posodabljanja dokumenta, vsebino, način sprejetja in njegovo morebitno javno objavo.

Mnenje k 3. členu osnutka Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu, ki spreminja 15. člen obstoječega zakona o **uporabnikih in članih knjižnic ter osebnih podatkih o članih**.

Obstoječi člen je predmet polemik od sprejetja Zakona o varstvu osebnih podatkov leta 2004. Omejitev članstva na največ pet let se nam zdi sporna iz vidika specialnih in visokošolskih knjižnic, katerih člani so zaposleni v njihovih matičnih ustanovah za čas trajanja delovnega razmerja.

Pomislek imamo tudi glede metodologije ugotavljanja članstva. Član lahko knjižnico uporablja na več načinov: izposoja gradiva, uporaba čitalnic, uporaba e-gradiva (tudi z oddaljenim dostopom). Trenutna metodologija ugotavljanja članstva, ki jo uporablja večina knjižnic in jo določa knjižnično informacijski sistem (COBISS.SI), je ugotavljanje članstva na podlagi zadnjega obiska člana z namenom izposoje oz. vračila gradiva. Druga dva omenjena načina uporabe (tj. uporaba čitalnic in e-gradiv) se ne beležita. Iz vidika (a) spremenjene vloge knjižnice v okolju, kjer se knjižnice uporabljajo kot družabni prostor, (b) naraščanja uporabe e-gradiv in (c) ob

upoštevanju konstantnega nižanja izposoje fizičnega gradiva v korist uporabe e-gradiv (predvsem v visokošolskih in raziskovalnih knjižnicah), pa ni izdelana metodologija ugotavljanja aktivnega članstva glede na vse namene uporabe knjižnice.

Predlagamo terminološki popravek, ki bi ga veljalo upoštevati skozi celoten Zakon o knjižničarstvu (**knjižnično** gradivo):

15. člen se spremeni tako, da se glasi:

(1) Uporabnik knjižnice je fizična oseba, ki uporablja **knjižnično** gradivo, storitve, prostore ali opremo knjižnice.

(2) Član knjižnice je uporabnik, ki se včlani v knjižnico, da bi lahko uporabljal osnovne storitve, ki jih knjižnica zaradi vodenja evidenc, izdaje izkaznic in potrdil, zagotavljanja sledljivosti izposojenega **knjižničnega** gradiva, obnavljanja poškodovanega **knjižničnega** gradiva, izpolnjevanja pogodbenih obveznosti, vezanih na uporabo določenih vrst **knjižničnega** gradiva, izpolnjevanja obveznosti, vezanih na **avtorsko** in sorodne **pravice**, in podobno, omogoča le članom. Knjižnica trajanje članstva opredeli v pravilniku o splošnih pogojih poslovanja knjižnice. Trajanje članstva je lahko največ pet let z možnostjo podaljšanja.

Mnenje k 4. členu osnutka Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu, ki spreminja 17. člen obstoječega zakona in **definira pogoje za imenovanje direktorja knjižnice**.

Podpiramo spremembo zakona, ki definira minimalne pogoje za imenovanje direktorjev knjižnic, ki omogočajo višjo strokovno in poslovno delovanja knjižnic.

Predlagamo dopolnitev omejitve, ki govori, da je za direktorja lahko imenovan (3. alineja) »kdor ima vodstvene in organizacijske sposobnosti, kar dokazuje z najmanj petimi leti delovnih izkušenj na vodstvenih delovnih mestih v kulturi ali izobraževanju.« Menimo namreč, da pri ugotavljanju vodstvenih sposobnosti ne bi smela biti omejitev pridobivanja teh sposobnosti zgolj v kulturi ali izobraževanju. Še bolj se nam zdi nesmiselna omejitev možnosti kandidature knjižničarjem, ki imajo izkušnje na vodstvenih delovnih mestih v knjižnicah, ki pa niso s področja kulture ali izobraževanja, npr. znanosti, javne uprave, gospodarstva. **Predlagamo dve možnosti**:

1. kdor ima vodstvene in organizacijske sposobnosti, kar dokazuje z najmanj petimi leti delovnih izkušenj na vodstvenih delovnih mestih
2. kdor ima vodstvene in organizacijske sposobnosti, kar dokazuje z najmanj petimi leti delovnih izkušenj na vodstvenih delovnih mestih v kulturi, izobraževanju ali knjižničarstvu.

Mnenje k 5. in 6. členu osnutka Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu, ki **spreminja 39. člen o knjižničnih delavcih, bibliotekarskem izpitu in strokovnih**

nazivih in izobrazbi strokovnih knjižničarskih delavcev in k 16. in 17. členu, ki govorita o prehodnih določbah.

V knjižničarski stroki že dlje časa pozivamo k spremembi Samoupravnega sporazuma o pridobivanju strokovnih kvalifikacij bibliotekarske stroke iz leta 1980. Pogoj za njegovo spreminjanje je sprememba (aktualizacija) 39. člena, kar nedvomno podpiramo. Podpiramo tudi ohranitev bibliotekarskega izpita kot pogoja za zasedbo strokovnega knjižničarskega delovnega mesta v knjižnici in njegovega instituta tj. preverjanja za samostojno delo v knjižnici.

Podpiramo idejo, da se v Zakonu in podrejenem pravilniku definirajo različni pogoji za pristop k bibliotekarskemu izpitu in se izoblikujejo jasne razmejitve med kandidati, ki imajo pridobljeno visokošolsko izobrazbo s podočja bibliotekarstva in so si tekom študija že morali pridobiti širši pogled na knjižničarsko stroko, knjižnični sistem in bibliotekarsko znanost, vse skupaj pa nadgradili z delom v praksi ter kandidati, ki imajo pridobljeno visokošolsko izobrazbo z drugega področja.

Podpiramo predlog, da izvajanje dodatnega izobraževanja za kandidate brez visokošolske izobrazbe s podočja bibliotekarstva prevzame akreditiran visokošolski zavod.

Menimo, da je široko poznavanje bibliotekarske stroke in domačega knjižničnega sistema pogoj za uspešno delo v vsaki knjižnici in bi vsi strokovni knjižnični delavci morali stremeti k temu cilju. Vodstvo knjižnic pa bi se moralo tega zavedati in vsem strokovnim knjižničnim delavcem ponuditi dodatno pridobivanje znanj tekom celotne karijerne poti.

Mnenje k 7. in 8. členu osnutka Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu, ki brišeta 42. in 43. člen obstoječega zakona, ki govorita o dovoljenju za vzajemno katalogizacijo in k 20. členu, ki v končnih določbah ukinja veljavnost Pravilnika o izdaji dovoljenja za vzajemno katalogizacijo (Uradni list RS, št. 107/08).

V (ponovni) utemeljitvi poskusa ukinitve 42. in 43. člena sta kot argumenta navedena bistvena sprememba koncepta vzajemne katalogizacije in izguba mehanizma, s katerim bi knjižnični informacijski servis lahko odvzel pooblastila za kreiranje bibliografskih zapisov.

Trdimo, da sprememba koncepta ob prehodu na novo tehnološko platformo ni bila knjižnično informacijskemu servisu, ki ima podeljeno koncesijo na podlagi 45. člena (tj. IZUM), naložena in kot taka ne more biti povod za spreminjanje zakonodaje.

Trdimo, da mehanizma za odvzem pooblastil za kreiranje bibliografskih zapisov knjižnično informacijski servis ni nikoli imel. V 42. členu, 3. odstavku Zakona o knjižničarstvu je navedeno da »vsebinsko, pogoje in način izdaje dovoljenja ... določi s pravilnikom minister pristojen za ...«.

42. člen torej narekuje izdajo pravilnika, v katerem bodo zapisani vsebina, pogoji za izdajo dovoljenja in način izdaje dovoljenja. Januarja 2011 je Ustavno sodišče RS razveljavilo določbe pravilnika, ki so opredeljevale prenehanje veljavnosti dovoljenja za vzajemno katalogizacijo, saj 42. člen ne predvideva možnosti prenehanja veljavnosti. Vsakršen mehanizem za odvzem pooblastil bi tako korenito posegel v pravice knjižničarjev - imetnikov dovoljenja za vzajemno katalogizacijo. Menimo, da je pridobitev dovoljenja za vzajemno katalogizacijo brez škodljivih posledic za kakovost bibliografskih zapisov in je zato lahko trajna. **Ostro nasprotujemo črtanju 42. in 43. člena.**

Mnenje k 9. členu osnutka Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu, ki spreminja 46. člen obstoječega zakona, ki definira **organ upravljanja knjižničnega informacijskega servisa.**

46. člen ZKnj-1 ureja sestavo organa upravljanja knjižničnega informacijskega servisa, katerega trenutno upravlja IZUM. Četudi je razlog za spremembo člena v odpravi kolizije med Zakonom o knjižničarstvu in Zakonom o raziskovalni in razvojni dejavnosti, pa opozarjamo, da se ob tej spremembi lahko korenito spremeni sestava organa, v katerem so bili doslej natančno opredeljeni tudi predstavniki različnih vrst knjižnic. V osnutku Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu so »predstavniki uporabnikov oziroma zainteresirane javnosti« preohlapno definirani. Predlagana sprememba predvideva, da imenovanje odbora določi akt o ustanovitvi oz. statut knjižnično informacijskega servisa. Menimo, da bi slovenski knjižničarji morali obdržati svojo aktivno vlogo v upravljanju in sooblikovanju politike slovenskega knjižničnega informacijskega servisa. Predlagamo, da se natančneje opredeli, kdo so predstavniki uporabnikov knjižničnega informacijskega servisa, saj po aktu o ustanovitvi IZUM opravlja naloge in dejavnost, ki niso strogo omejene na naloge knjižničnega informacijskega servisa Republike Slovenije.

Mnenje k 10. in 11. členu osnutka Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu, ki spreminja 48. člen obstoječega zakona in govori o **Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost in njegovi sestavi.**

Podpiramo spremembo zakona, ki omogoča široko zastopanost vseh tipov knjižnic v Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost in jim tako nudi možnost sodelovanja pri razvoju stroke.

Zavedamo se, da je v Osnutku predlagana sestava, ki daje Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije 4 mesta. Dejstvo je, da visokošolski in specialni knjižničarji niso povezani v samostojno stanovsko organizacijo, njihova številčnost in specifičnost njihovega delovanja pa v nasprotnem primeru ne bi bila ustrezno zastopana. Prav tako so po našem mnenju neupravičeno spregledani

tudi šolski knjižničarji. Kompetentno osebo za področje šolskega knjižničarstva bi v Nacionalni svet za knjižnično dejavnost lahko predlagalo Društvo šolskih knjižničarjev Slovenije.

Mnenje k 14. členu osnutka Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu, ki spreminja 65. člen in ureja prekrške.

Zastavlja se nam vprašanje kako (če sploh) se bo izvajal predlagani člen v praksi. Namreč, ali je pravično kaznovati odgovorno osebo knjižnice, ker ni zagotovila zadostnih sredstev za izvajanje knjižnične dejavnosti, če pa je to odvisno od financerjev oz. ustanoviteljev? Je lahko vodja knjižnice kaznovan zato, ker ustanovitelj ne izvaja svojih nalog kot mu jih narekuje zakon?

Predlagamo, da se pred sprejetjem posameznih odstavkov predlaganega 65. člena, pridobi mnenje pravne službe o jasnih pravnih diktajah, načinih izvajanja pravne prakse ter pravni komentar k vsebini predlaganih prekrškov.

V 3. odstavku je podana zelo posplošena opredelitev, da se kaznuje občina, ki »ne zagotavlja ustreznega deleža pri sofinanciranju splošnih knjižnic«. Zapisana opredelitev ne prinaša jasne pravne diktaje za izvajanje pravne prakse. Vprašanje interpretacije te opredelitve lahko pripelje do nejasnosti ali bodo državni organi kaznovali občine, ker le-te niso v dovoljšni meri financirale knjižnično dejavnost, čeprav istim občinam s strani državnega proračuna ne bodo zagotovljena predvidena finančna sredstva.

Predvidevamo, da je v predlogu 65. člena prišlo do nekaj **tipkarskih napak**:

- »(1) Z globo se kaznuje za prekršek pravno osebo ali posameznika« - ker 2. odstavek govori o globi za posameznike je verjetno v 1. odstavku »ali posameznika« odveč;
- v drugem odstavku je višina globe za prekršek iz točke 6 zapisana dvakrat, manjka pa višina globe za prekršek iz točke 5.

Predlagamo, da se med možne prekrškarje navede tudi službe za razvoj knjižnic (npr. pri NUK), katerih naloga je pravočasno in strokovno delo, ki pomembno prispeva k dobremu delu knjižnic.

Glede na poskuse spreminjanja Zakona o knjižničarstvu v preteklih letih, ko so različni akterji na hiter in netransparenten način želeli »popraviti« zakon, tokraten pristop k javni razpravi v organizaciji Ministrstva za kulturo pozdravljamo. Menimo, da je namen krovnega zakona o knjižničarstvu povezovanje stroke v smiselno celoto in zagotavljanje delovanja slovenskega knjižničnega sistema. Želimo si, da bi se tega zavedali tudi pripravljavci sprememb zakona.

S spoštovanjem,

mag. Maja Božič I. r.
predsednica DBL